

LITURGIJA KAO OBRAZOVNO DOBROJ U STJECANU VRIJEDNOSTI SVETOGA

Dr Ivan ŠKREBLIN

Jedan veoma krepostan i učen biskup, spremajući se danomice za sjednice II vatikanskog sabora, znao bi od dragosti primijetiti: »Idem u školu Duha Svetoga.« Ondje se doista mnogo učilo: osobitim razmišljanjima, slušanjem drugih, pismenim predlaganjima, usmenim interventima, glasanjima, zaključcima itd.

Ali i liturgija je škola Duha Svetoga. O tome nitko ne sumnja tko pozna liturgiju. Ona je visoka škola koja osposobljuje za vitalitet najvišeg stupnja, škola koja trajno unosi u život svjetlo Objave te izgrađuje svoje učenike, a svojim djelovanjem postizava veće uspjehe od najučenijih dokumenata Crkve.¹ To se danas ostvaruje osobito novim sistematizacijama liturgije. Liturgijska se »obuka« time pojednostavnjuje. Postaje zornija. Osobna samoinicijativa njezinih učenika povećava se i postaje spontanija. Bratska je međusobna veza ljubavi neposrednija, a dnevni život pojedinaca, a možda i mnogih, izdašnjiji i puniji.

Ipak, budući da se tek od 7. ožujka 1965. nalazimo u klimi obnovljene liturgije, koja se ima u dogledno vrijeme zaokružiti vrlo značajnim prinovama i sve srediti generalnom sistematizacijom, možemo govoriti da se nalazimo pred pragom novog razdoblja obučavanja liturgije. To je glavna misao ovoga predavanja i jedini njegov cilj, da se duhom pripravimo na poslanje koje je pred nama.

LITURGIJA KAO OBRAZOVNO DOBRO

Riječ »liturgija« dobiva preciznije, službeno značenje i poslanje enciklikom *Mediator Dei*. Liturgija zapravo znači javno bogoslužje mističnog tijela — glave i udova. Kao takva ona je susret Boga i Crkve i svakog njezina člana. Nije to neposredni susret, kako je svima poznato, već se on odvija pod velom osjetnih znakova, svetih znakova kojima se naznačuje i ostvaruje milost. Stoga je liturgijska djelatnost Crkve ono vrhunsko što ona može ostvariti. Pa premda sva djelatnost Crkve

1. Usp. *PLIO XI, Quas primas*, AAS XXVII (1925), p. 603.

nije iscrpljena liturgijom,² ona »je ipak vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga«. ³ Liturgijom se dakle ostvaruje, podržava i povećava Božji život u Crkvi, a prema tome i u svakom njezinu članu.

Ako liturgiju promatramo kao obrazovno dobro, odmah naslućujemo da se tu radi o dobru koje svojom kakvoćom nadilazi sav red stvorenih dobara kojima se možemo koristiti. To već slijedi iz samog svojstva liturgije, kako smo maloprije najkraćim crtama istaknuli. Za one koji se možda prvi put susreću s riječju »obrazovno dobro« potrebno je naglasiti da u obrazovnom postupku sudjeluje uz obrazovanika obrazovatelj, a veza s obrazovateljem ostvaruje se preko obrazovnog dobra. Tako se čitav obrazovni postupak odvija u nekom »trokutu«. Kod toga se obrazovatelj osvrće na obrazovno dobro i na obrazovanika. Obrazovanik je također usmjeren prema obrazovnom dobru, ali često puta, barem u počecima, na prvim koracima ulaženja u obrazovni postupak, zbiva se to preko obrazovatelja. Dakako, obrazovatelj ima u tom svoju specifičnu, vodstvenu dužnost. On je na neki način sav usmjeren prema obrazovnom dobru, jer je njegova dužnost prikladno isticati vrijednost obrazovnog dobra da ih obrazovanik usvoji. Obrazovatelj znade i put k tome i u pojedinostima i rezultat svoga nastojanja. Obrnuto: obrazovanik, kako god je osobno usmjeren prema obrazovnom dobru, on to postizava redovito preko obrazovatelja. Kad se radi o obrazovatelju, kao što je na primjer vjeroučitelj, njegova je prva dužnost isticati obrazovna dobra u svem njihovu sjaju i punini. Koliko obrazovatelj uspije da to unese u duhovni zor i svijest obrazovanika, utoliko je postignut uspjeh nastojanja, i obrnuto.

Sto pak mislimo kad spominjemo obrazovno dobro a ne ograničujemo se isključivo na liturgiju? Mislimo na takve nosioce vrijednosti koji sadrže u sebi bar jednu od takozvanih kulturnih vrijednosti, a te su lijepo, dobro, istinito i sveto. Kad se radi o svetoj liturgiji kao o kulturnom dobru, tada se lako u njoj pronađu sve četiri vrste kulturnih vrijednosti. Vrlo je lako uočiti da je liturgija sva ispunjena ljepotom. Vrijednost lijepog odzvanja u liturgijskim tekstovima, kretnjama i napjevima. Vrijednost istinitog odražava se u liturgiji od onih jednostavnih spoznaja koje možemo potvrditi svakidašnjim iskustvom pa do onih najsuptilnijih što nadilaze svako naše ljudsko iskustvo. Isto je tako s vrijednošću dobrog. Sjetimo se požrtvornosti Maltežana kod brodoloma u vezi s dolaskom svetoga Pavla. Naložili su brodolomcima vatru, primili ih sve pod krov zbog dažda i zime⁴; a vrhunac je dobrote dati svoj život za dobro duše svoga neprijatelja. Ono što je liturgiji najsvojstvenije i što moramo napose naglasiti jest to da je ona primarni i stalni nosilac svetog u sadašnjem redu Providnosti. Stoga na poseban način želimo istaknuti u ovom predavanju usku vezu liturgije i vrijednosti svetog, da pokažemo kako je ona upravo predviđena prema Božjim planovima da milosno prijede u osobnu svojину vjernika. Liturgija je upra-

2. Uredba o svetom bogoslužju, član 9

3. Ondie, čl 10

4. Dj. 28. 2

vo natopljena vrijednostima svetog, a u svetoj misi, napose u svetoj pričesti, ona je »koncentrat« svetog. U neku ruku, kad gledamo svetu misu i sakramente, liturgija je nepresušno vrelo svake svetosti.⁵

Osим spomenute veličine liturgije, koja se sastoji u tom da se njome ostvaruje sveto u dušama i životu vjernika, valja napose istaknuti da je njezino poslanje i u tom što ona olakšava i podržava pristup, rast i lakoću kretanja u vrhunaravnoj zbilji. Uz milosno liturgija to potiče svojim misaonim izričajima (koji su napose u Svetom pismu egzistencijalno usmjereni) i zornim znakovima, koji označuju i ostvaruju milosno.

Osım zornih pomagala koja su bila na snazi do 7. ožujka 1965, potrebno je spomenuti i ona pojednostavnjenja koja su pomogla da je liturgija postala preglednija i prema tome razumljivija. Napose činjenicu da je sveta misa cum populo dobila sada jače istaknut prvi dio (služba riječi) nego što je to bilo do sada. Sveta je misa, na primjer, time dobila i na zornosti, a time otvara mogućnosti da vjernici lakše sudjeluju. Sve ovo što smo naveli povećava dinamiku Božjega u dušama do dragocjenih doživljaja. Upravo doživljaji svetog u liturgijskoj zbilji omogućuju da vjernici lakše zadrže jedinstvo s Bogom.

POTREBA LITURGIJSKOG OBRAZOVANJA

Ističući povezanost vrijednosti svetoga s liturgijom u maksimalnom opsegu potrebno je naglasiti da je to blago ostalo i ostaje mnogima posve nepoznato. Toga radi donosimo samo slučaj koji može pokazati kako je liturgijski svijet ostao gotovo nepoznat jer se, po svoj prilici, životni stil znatno udaljuje od svetog i njegova ostvarenja u dnevnom životu pa i u samoj liturgiji.

Godine 1963. objavljena je u Beču knjiga Lindner, Lentner, Holl, *Priesterbild und Berufswahlmotive. Ergebnisse einer sozialpsychologischen Untersuchung bei den Wiener Mittelschülern*. U Beču su naime proveli istraživanja o zvanju na općebrazovnim srednjim školama. Sudjelovala su 1392 srednjoškolca, sve polaznici sedmoga razreda. U njihovu shvaćanju zvanja ima mjesta sav svijet, sve što je dobro i lijepo. Tko naprotiv želi postati svećenik, zanima se isključivo za Boga, za posve Drugo . . ., odriče se svega, da bi postao dionik posve Drugoga. On ne živi u svijetu, već u nekoj višoj, nadzemaljskoj zbilji. On ne smije svjetovno raditi da bi mogao nadsvjetovno djelovati. On ne smije biti prirodan, kako bi mogao biti nadnaravan. On ne smije biti čovjek, da može biti svećenik.⁶

Iz tog se rezultata lako razabire kako mladi ljudi, koji nisu daleko od ispita zrelosti, žive zapravo u prepolovljenom svijetu kulturnih vrijednosti, u kojem je izravno zastupano samo dobro i lijepo. Vrijednost svetoga je pojmovno izvrnuta. Sveto kao da ne pripada ni 20. stoljeću,

5. Oratio super oblata dne 31. srpnja.

6. Usp. F. KLOSTERMANN, *Entmythologisierung des Priesterberufes und der Priesterberufung*, *Der Seelsorger* 36 (1966), Heft 1, S. 10.

pa ni prosječnom čovjeku, koji želi ostati ravnopravan član društvenog života, ni tada kad mu njegove dispozicije otvaraju put k svetištu.

Iz spomenutog rezultata slijedi da je asimilacija vrijednosti svetoga u obrazovnom postupku ili posve izostala ili je nivelirana utjecajem okoline do besmisla. Inače nije moguće ni zamisliti da bi se moglo doći do takvih rezultata u gledanjima na svećenika, njegovo zvanje i poziv.

Možda će tko primijetiti da se tu radi o izuzetku. O mentalitetu svjetskog evropskog velegrada koji se razlikuje od seoskog ili kojeg drugog životnog stila. Dopustimo to, ali primijetimo i to da svjetski velegradovi svojim stilom života nameću gledanje i vladanje svima ostalima, a to je gotovo uvijek u visokom postotku, pogotovo kad se radi o nametljivim nedostacima.

OBRAZOVNO DOBRO LITURGIJSKIH OBRAZACA SVETE MISE

Često se puta govorilo o obrazovanju po liturgiji i obrazovanju za liturgiju. Jedan i drugi izraz prilično su jasni svima. Ipak ih valja ovdje istaknuti.

Obrazovanje po liturgiji, kako sam smisao riječi govori, bilo je u mnogim predjelima katoličkog tradicionalnog života sve. Ono što je sama liturgija svojim očitovanjima pružala pojedincima i što su oni iz nje mogli usvojiti bio je kod nas prije nešto više od četrdeset godina jedini izvor liturgijskog života. Misal, koji je preveden prvi put 1921. godine, izašao je u razmjerno maloj nakladi prema golemim potrebama koje su objektivno postojale. Časloslov je kod vjernika laika bio privilegij nekolicine koja je to razumjela i htjela jer je znala latinski. Isto se tako Obrednik 1929. probio u život. Od tog vremena počinje i renesansa približavanja liturgiji kod nas u sve većim koncentričnim krugovima. Dva su bila emisiona središta: Zagreb i Hvar. Zagreb s prijevodom rimskog misala dra Kniewalda (1921, 1930, 1939, 1942, 1944), a Hvar s časopisom »Život s Crkvom« (1934—42). Nas u vezi s podnaslovom zanimaju za čas te publikacije kao osnovna sredstva liturgijske obnove, bez kojih se ne može pravilno ni započeti obrazovanje za liturgiju kad se radi o većem broju sudionika.

Promotrimo samo liturgijske obrasce svete mise ne ulazeći u njihovu neposrednu izvedbu. Ograničimo se dakle za prvi čas na neku vrst liturgijske »statike« u nepravom smislu te riječi, jer sam liturgijski čin u svom originalnom izvedbenju zovemo liturgijskom dinamikom. Za nas nije zanimljiva samo dinamika nego i statika, jer o boljoj kvaliteti liturgijskog obrasca psihološki ovisi i dublja dinamika. Osim toga sam obrazac za nas također znači izvjesno kulturno dobro, koje ulazi u obrazovni postupak.

Od kolike je važnosti da ovaj »statički« element bude što puniji dubinskim mislima, na koje se pravilno može nadovezati prisutnost uskrsnog otajstva i tako povećati učestvovanje vjernika, razabire se iz slijedećega: kad se radilo o tome da se uspostavi na Veliki četvrtak Missa chrismatis, sastavljači su se poslužili Gelazijevim sakramentari-

jem,⁷ izvadili pripadne molitve, prefaciju, uzeli — kao što se na prvi mah čini posve razumljivo — za poslanicu odlomak iz apostola Jakova (5, 13—16), a za evanđelje odlomak iz Marka (6, 7—13). Zahvatom Vijeća za provedbu Uredbe o svetoj liturgiji prošle je godine na Missi chris-matis uvedeno više promjena. Preinake su već po sebi u tolikoj mjeri važne da ih moramo uočiti. Ponajprije promijenjena je poslanica i evanđelje, pomaknuta je antifona ad offertorium na pričesnu, a na ofertorij pjeva se himan O Redemptor. Isto je tako promijenjena i oratio super oblata. Ovo je nekoliko promjena koje nije očekivao gotovo nitko, bar ne prije generalne obnove liturgije. Možda nije preuzetno ako se kaže da je upravo ta promjena bila nešto što je imalo objaviti skrivena za nas načela kojima se želi obrazovni postupak u liturgiji, po liturgiji i još više za liturgiju što uspješnije provesti.

Podimo najprije od evanđelja i poslanice. Spoj između evanđelja i poslanice idealan je. Kao poslanica uzet je odlomak iz proroka Izaije (64, 1—4, 6, 8—9) u kojem se govori o Mesijinim darovima Duha Svetoga, a u evanđelju ih Spasitelj, došavši u svoje zavičajno mjesto Nazaret, ponovno čita, a evanđelist Luka to sintetski donosi sa svom pomnjom oko aktualizacije događaja: »Duh Gospodnji počiva na meni. On me pomaza da nosim Radosnu vijest siromasima. Posla me da navješćujem zarobljenima oslobođenje, slijepima vid, da oslobodim potlačene, da proglašim milosnu godinu Gospodnju« (Lk 4, 18—19) ... »Danas se ispuni ova riječ Pisma koju ste upravo čuli« (Lk 4, 21).

Missa chris-matis, koja kao i svaka druga misa, crpe snagu iz Kristove žrtve, sa svojom posvetom bolesničkog, katekumenskog ulja i krizme, što se odmah upotrebljavaju u župama na izvanredno korisne, spasonosne primjene, danas po cijelom svijetu svom rječitosti govori o milosnoj godini Gospodnjoj. Naše shvaćanje misne zbilje treba da proizlazi upravo iz ove spoznaje aktualizacije dubinskih misli koje nalazimo u različitim poslanicama i evanđeljima, napose u nedjeljnim i blagdanskim, kad se usklade s pashalnim otajstvom u euharistijskom dijelu svete mise. Tu aktualizaciju možemo gotovo uvijek provesti bez većih poteškoća. Pogledajmo samo nedjelju Šezdesetnicu. Ona je još sa svojom dramatskom poslanicom pred nama. Apologijski elemenat dominira u njoj. Sveti se Pavao brani od opadanja lažnih proroka i lažnih apostola. Sva težina njegovih odricanja i nizovi opasnosti između života i smrti obistinili su posve Spasiteljevu riječ: »Ja ću mu pokazati koliko mu valja trpjeti za ime moje« (Dj 9, 16). Tu je morao istrunuti i posljednji atom sebeljublja, kad bi i postojao. U evanđelju govori Božanski Sijač o zrnu koje pada na razna klijališta, da istrunuvši uzraste i donese plod. Iz ovih dviju spoznaja, koje se usko vežu s euharistijskim dijelom svete mise, u kojem se obnavlja pashalno otajstvo, dolazimo do zajedničkog nazivnika aktualizacije. Isusova prisutnost u otajstvu žrtvovanja i bogoslužje riječi podudaraju se u bitnom detalju pashalnog otajstva: njegove muke, smrti i uskrsnuća.

Na ovakvo gledanje i spajanje upućuje nas i sama Uredba o svetom bogoslužju. U članku 35. kaže: »Kako bi se jasno pokazalo *da su u litur-*

7. Izd. Mohlberg, Roma 1956, p. 60 n. 375—378

giji tijesno povezani obred i riječ: 1) Neka se u svetom bogoslužju obnovi obilnije, raznovrsnije i prikladnije čitanje Svetoga pisma.« Odmah ovom prilikom upućujemo i podsjećamo na član 51. Uredbe, prema kojem se određuje kako bi se imali kroz utvrđeni broj godina čitati važniji dijelovi Svetoga pisma. Kod toga odmah napominjemo da uz krajnju potrebu dobrog poznavanja Svetoga pisma, koje će vjernici dobiti u višegodišnjim izvacima po svetoj misi u nedjelje i blagdane, treba naglasiti još jednu didaktičku okolnost, a ta je da se jednogodišnjim perikopama modernom čovjeku daje premalo izmjene, a sav život, napose rekreativni, neprestano traži i nalazi za ljude nove privlačnosti. To su uostalom doživjeli i sami koncilski oci kad su tri godine ostajali često na obrascu mise u Duhu Svetom. Tek im se četvrte godine uspostavio novi kalendar sa sedam obrazaca misa Duhu Svetom i s drugim raznim misama prema liturgijskom kalendaru.⁸

Prema tome, sva se liturgijska obnova u svoj grandioznosti osvrće i na minuciozne detalje u gradnji svetih misa, da oni otajstvo riječi i otajstvo obreda sjedine i tako olakšaju propovijedanje i život iz pashalnog otajstva u što većoj mjeri. Time smo ujedno odgovorili na podnaslov: Obrasci svetih misa, kako sadašnjih, a pogotovo onih budućih sa svojim nama još nepoznatim mogućnostima otvaranja i shvaćanja Božjega, ostaju prvorazredna obrazovna dobra. Štaviše, tu će se ostvariti do kraja, ili bar u daleko većoj mjeri negoli je to bilo do sada, da će liturgija postati nenadoknadivo vrela liturgijskog života Crkve, svakog pojedinca od nas i naših vjernika.

Dok je u sebi od najveće važnosti spojiti riječ Božju s euharistijskim otajstvom, potrebno je da i drugi dijelovi, tu mislimo promjenljive dijelove, budu po svojoj građi u skladu s poslanicom i evanđeljem, odnosno da na svoj način odrazuju euharistijsku misao. To je tim potrebnije da i vjernici u »svojim dijelovima« svete mise, kao što su odgovor na Božju riječ, mogu shvatljivim mislima potvrđivati i veličati iznesenu nauku. Stoga je, na primjer, uklanjanje antifone ad offertorium i zamjena s himnom »O Redemptor« u Missi chrismatis svakako veliko olakšanje, jer su ofertorijske antifone u većem broju misa s nekim nedostacima. Kod toga je još značajnije da je ta ofertorijska antifona postala pričesnom: *Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae.* Kod toga je kao pričesna antifona izostala prijašnja antifona: *Praedicabant Apostoli ut paenitentiam agerent, et ungebant oleo multos aegros, et sanabant,* što je posve razumljivo, jer je narav pričesne antifone takva da bi morala povezati pashalni misterij s djelom otkupljenja kao darovanim, od Boga poklonjenim, koji se makar izdaleka nazire, pa tako u samoj antiferoni svećenik nalazi i misao koja može poslužiti kao ključ za lakše razumijevanje obrasca.

U Missi chrismatis promijenjena je i oratio super oblata. Prijašnja oratio super oblata počinjala je riječima: »*Huius sacrificii potentia . . .*«, dok je nova oratio super oblata posve drugačija: »*Accepta tibi sint, Domine, plebis tuae munera supplicantis, ut sacerdotum sancitificata*

8. *Missae in quarta periodo Concilii Oecumenici Vaticani II celebrandae*, 1965.

servitio, fideles tuos perpetua redemptione confirmet. Per Dominum.»
Otpada na tom mjestu, jer je preuranjeno, izraz »huius sacrificii potentia«. Time nam promjene na jednom primjeru govore o punijem liturgijskom stilu, što će samo olakšati obrazovni postupak.

LITURGIJSKA PROPOVIJED

U vezi s povezivanjem obreda i riječi član 35. u točki 2. govori o propovijedi, gdje napose ističe da ona poglavito crpi iz vrela Svetoga pisma i liturgije. Time nije izravno naređena sama liturgijska homilija, ali je svakako od davnine, od Tridentskog sabora naglašena propovijed koja se povezuje sa svetom misom.

Treba naglasiti da liturgijski obrasci izražavaju, odnosno kriju u sebi neku glavnu biblijsku temu, koja se mora s uspjehom obraditi, da se pokažu nazori istočnjaka s obzirom na razne životne pojave religioznog sadržaja.

Svakako je od najveće važnosti da se ostvari liturgijska propovijed. Temeljna misao u toj propovijedi već je istaknuta članom 35. na mjestu gdje se traži povezivanje obreda i riječi. Dok nemamo obnovljene liturgijske obrasce, potrebno je, makar i uz veće napore, probiti se do tog jedinstva na temelju sadašnjih obrazaca.

Metodički se taj posao odvija na slijedeći način:

1) Najprije, uz pomoć dobrog komentara, predemo evanđelje i poslanicu misnog obrasca. Kod toga se ne smijemo zaustaviti, bar ne uvijek isključivo na samom odlomku. Koji put je potrebno za razumijevanje pogledati ne samo paralelne tekstove nego i retke koji prethode perikopi, odnosno retke koji za njom slijede.

2) U poslanici, a pogotovo u evanđelju bit će gdjekoja misao koja upućuje izravno ili bar uvijeno na pashalni misterij. Taj se opet tu i tamo javlja u pričesnoj antifoni.

3) Koji put je tek posredna mogućnost da se dode do originalne misli liturgijskog obrasca, na temelju genetičkog promatranja nastanka obrasca. Taj se posao u neku ruku može skratiti za to određenim priručnikom. Takav priručnik napisali su Maertens-Frisque pod naslovom »Guide de l'assemblée chrétienne«. Djelo ima pet svezaka. Svezak I izašao je 1964, a ostali svesci 1965, Casterman, Tournai. »Guide« ima svoju prednost, jer je stručnim suradnjama biblicista i liturgičara provedena dublja analiza tekstova, istaknuta veza riječi i obreda, izrađena struktura biblijske teme (načelne), a napokon donosi i po nekoliko idejnih tema za propovijed. Kod svega treba napomenuti da je način pisanja takav da iziskuje osobno poniranje u stvar studijem, a kad je to izvršeno, tek tada mora svaki pojedinac potražiti temu koju treba zajednica kojoj će govoriti. Taj posao općenito iziskuje mnogo ustrajnosti i ljubavi za liturgijsku obnovu sebe i drugih. Međutim, tko se probije kroz tu metodiku, dobiva veoma mnogo za sebe.

9. *Variationes in Ordinem Hebdomadae Sanctae*, 1965, p. 9.

Tek kad smo uočili liturgijsku homiliju sa svim njezinim okvirima, tek tada možemo shvatiti zašto je saborska Uredba o svetoj liturgiji a i Uputa za ispravno provođenje Uredbe o svetom bogoslužju (čl. 53, 54, 55) toliko naglasila potrebu homilije. Ona je idejni ključ kojim se vjernicima otvaraju vrata da sudjeluju u otajstvenom zbivanju mise.

OBRAZOVNA VRIJEDNOST MOLITVE VJERNIKA

Iza same obradbe kakvo značenje ima obrazac svete mise za shvaćanje misterija u njoj, pa zatim, kad smo još istakli kako se iz toga može i treba izvesti liturgijska propovijed, bit će od znatne vrijednosti da razmotrimo značenje molitve vjernika. Vijeće za provedbu Uredbe o svetom bogoslužju dalo je veoma pregledna rješenja prema kojima se mogu elastično provesti korisne primjene.¹⁰

U našim okolnostima imamo do sada odobrena četiri obrasca molitve vjernika. Da se možemo okoristiti njezinim blagom, od velike su nam pomoći generalna pravila koja se odnose na molitvu vjernika. Ona je zapovjeđena na nedjelje i blagdane (čl. 53. Uredbe), dok je inače dana na volju celebrantu, ali se preporučuje u posebnim prilikama, napose ako je prisutan veći broj vjernika (kod sklapanja braka, pogrebne mise, zornice, korizmene svete mise, osobito kad je »velika ispovijed«). Idealna molitva vjernika sadrži bar četiri zaziva: za Crkvu, za one koji upravljaju, za one koji se nalaze u nevolji, za mjesnu zajednicu. Ipak rektor crkve nije dužan uvijek čitavu shemu izabrati, već mu je dopušteno birati zazive iz odobrenih shema, a da ostanu uvijek četiri glavna zaziva. Uz to je kod posebnih svečanosti dozvoljen i veći broj zaziva od pet ili šest. On je čak ovlašten da i koji svoj zaziv uvrsti (unam alteramve). Ipak to mora dati pismeno, da se to ne shvati olako i da ne bude prigoda fortuitae locutioni.¹¹

Tko je pokušao samo listati *Missel de l'assemblée chrétienne* (Missal kršćanske zajednice) što ga je izdala opatija sv. Andrije u Brugesu (treće izdanje 1964), taj će se uz ostalo zaustaviti i na zazivima molitve vjernika. Ona nije po svojim izrazima drugo nego rezultat dubokog studija misnog obrasca. Tako na primjer na nedjelju Šezdeseticu molbeni zazivi glase: Za pastire Crkve, da ih Bog bez prestanka nadahnjuje hrabrošću da u nama siju njegovu riječ ... Za porast Božjeg života u nama, da bismo ustrajno primali Božju sjetvu ... Za naše sjetve i berbe, da žetva bude obilna i ne ostavi nijedan narod u gladi ... Za našu pokojnu braću ... Za ovu euharistijsku skupljenu zajednicu ...¹²

Kako se vidi, veći je dio zahvatio u bit onoga što sadrži obrazac svete mise, napose u evanđelju.

Po tome dobivaju molitve vjernika novu aktualizaciju.

10. *Notitiae* 1965. 11 Novembris, p. 366—368.

11. *Ib.*, p. 367.

12. *Missel de l'assemblée chrétienne*, 1964, p. 261.

Mi na ovom mjestu zahvaljujemo veoma zauzetom mnogopoštovanom o. Martinu Kiriginu, koji je priredio takve zazive iz spomenutog Misala.¹³

Na temelju gore iznesenog odobrenja Vijeća slobodan je dušobrižnik ispisati jedan ili dva takva zaziva i uvrstiti ih u molitvu vjernika i na taj način pomoći shvaćanju svete mise i misnog obrasca. Time dobiva molitva vjernika na svježini, aktualizira riječ Božju, pa ondje gdje misnik-propovjednik nije liturgijski povezoao obred s riječju čini to brižljivo stilizirana molitva vjernika, i zato je od neprocjenjive vrijednosti za naš dušobrižnički rad i nastojanja.

MISNA KATEHEZA

Ne želimo se ovdje zaustavljati na preporuci da se tumače sveti čini za vrijeme njihova odvijanja. To valja da je kratko i u najprikladnijem trenutku, ako je potrebno (Uredba, čl. 35). U istom se članu 35, t. 3. govori o liturgijskoj katehezi.

Tko je pažljivo pratio bitnu postavku Vatikanskog sabora u čl. 35. da je potrebno povezati obred s riječju i nastojao, ili će nastojati da nađe bar u onoj obnovljenoj liturgiji njihovu tijesnu vezu, taj će biti u stanju ostvariti liturgijsku propovijed, a možemo kazati i liturgijsku misnu katehezu. I liturgijska propovijed, a pogotovo liturgijska kateheza, napose ona misna, još su u svojim počecima. Postoje tek skice. Jednu takvu zbirku načinila je pod vodstvom Maertensa skupina kateheta i katehista.¹⁴

Kao što smo bili vični da se u katehezi služimo nekom trodjelnom stupnjevanom obradom, tako se i ovdje možemo poslužiti nekim podavanjem, koje u tom slučaju nazivamo »Slušanje riječi«. Umjesto nekog prerađivanja gdje razmišljanjem dolazimo do definicija mi sudjelujemo u misteriju — učestvujemo u izvršenju riječi — u njezinoj aktualizaciji. Umjesto primjene, odnosno iskorištavanja, valja odgovoriti životom.

Da ove naoko poznate i ujedno još možda udaljene spoznaje udomaćimo, ili bar više asimiliramo, uzmimo jedan konkretan primjer nedjeljne misne kateheze, kako ga donosi gore spomenuti priručnik.

Sam priručnik metodički daje upute u dva smjera. Ponajprije želi pomoći katehistu da bolje razumije građu kateheze, a zatim nastoji pružiti razne poticaje, kako bi to znanje bolje prenio u duše i život mladeži. Kateheza koju katehist ima prenijeti u spoznaju, aktualizaciju pod misom i u osobni život namijenjena je onima od 11. do uključivo 13. godine. Svjesno je dimenzionirana za tu dob, jer u njoj raste potreba da se nađe veza među stvarima, a kad je već u stanju shvaćati povijesne odnose. Uz to u toj dobi mnogi napuštaju vjeronauk. To je ujedno krajnje vrijeme da se postave temelji vjere odraslih.

13. Jedan dio ih je tiskan u *Službi Božjoj*, 1966, str. 14—18.

14. *Initiation des enfants à la liturgie dominicale*, tri sveska, Bruges 1965, Collection Notre catéchèse, 11, 12, 13.

Uzmimo primjer obrasca svete mise druge nedjelje poslije Uskrsa. U vezi s prvim dijelom naše trodjelne kateheze mi imamo pred sobom odlomke Svetoga pisma: Iv 10, 1—10 i 1 Petrova 2, 21—25. Za nas, za samu stvar od velike je važnosti da, nakon naša dva parcijalna podavanja, mladež s potrebnim ponavljanjima (svojim riječima) pokaže da je usvojila bitne činjenice biblijskog teksta. U svakom od njih napose potrebno je koji put unijeti razjašnjenja, a pogotovo će to biti od velike važnosti u obnovljenoj misnoj liturgiji trogodišnjih ili četverogodišnjih nizova čitanja, jer će biti znatnim dijelom novih i prema tome nepoznatih odlomaka. Poslije svakog podavanja usvojenog teksta, neka prema potrebi dođu i razjašnjenja.

Neka na temelju podane građe, koju su slušali, uoče, zatim izluče, pod vodstvom katehista, najvažniju, biblijsku središnju činjenicu, koju treba iz oba čitanja napose istaknuti i usvojiti. Neposredno će koji put biti tako da ta biblijska činjenica kao takva predočuje nauku Crkve. U drugim slučajevima trebat će odvojiti, prema naravi stvari, biblijsku činjenicu od same nauke Crkve. Isto je od velike važnosti zaći u obje aktualizacije. Jednu već poznajemo: povezivanje obreda i riječi, a druga je ulaženje u dnevni život.

Kod toga na temelju biblijskih odlomaka dolazimo do zaključka:

a) Bog, sam pastir, uzeo je ljude da budu pastiri ljudi. U svom Sinu djeluje uistinu kao dobar pastir koji poznaje svoje stado.

b) Dobar pastir mora istovremeno pripadati i Bogu i ljudima. Možda je prikladno ovdje istaknuti da svećenik mora biti dobar i svet. Dobar svećenik je bliz ljudima, njihovu životu, jer neprestano osluškuje sve njihove probleme i nastoji im pomoći, a po svojoj svetosti on nosi Boga ljudima i ljude Bogu.¹⁵

To je ujedno pravilni odgovor na ono što se pred nekoliko godina dogodilo u Beču u vezi s istraživanjima o zvanju.

Kad su utvrđene biblijske temeljne činjenice i nauka Crkve, prelazi se na aktualizaciju: u Euharistiji upoznaje stado svoga Pastira, koji daje život svoj za njih.

Konačno je potrebno stilizirati životnu aktualizaciju. Ona proizlazi iz povezivanja obreda i riječi kao dnevni unutarnji saobraćaj s Njime i zahvalnosti prema Njemu, koju također iskazujemo ljudskim pastirima.¹⁶

Svatko će lako uvidjeti da su izvanredne mogućnosti i prednosti liturgijske kateheze, koja se istovremeno ne ograđuje od bitnih biblijskih podataka a ujedno naglašava doktrinarnu bit učenja Crkve, da preko njih otvori prijelaz k otajstvenom učestvovanju i životnom dnevnom nastojanju.

Ipak je ova kateheza sa svim svojim odlikama u tolikoj mjeri teška mnogim katehetama da su morali od nje odustati. Ona naime iziskuje veliku pripravu kao i propovijed.

*

15. Usp. QUIMPER, *Les séminaristes passeront dans les paroisses une semaine par trimestre. La Croix*, 17. 6. 1965, str. 7.

16. Usp. *Initiation des enfants* ... II, str. 113.

Zaokružimo razlaganja i saberimo rezultate.

Liturgija kao obrazovno dobro u tolikoj mjeri pruža vrijednosti svima, pa i nevjernicima, da od nje mnogi dobivaju nadahnuća i životni kulturni zamah (Claudelovo obraćenje). Ipak je njoj nadasve svojstveno područje svetog i neposredna povezanost s njime u vrijednosti dobrog.

U radovima na obnovi liturgije napose se zaustavljamo na vrelu svake svetosti — na svetoj misi. Njezina središnja važnost uvijek se priznava, a s odlukama II vatikanskog sabora samo se povećava.

Nova pregnuća da se radi obrazovanja vjernika unese, napose u svetu misu, više prikladne biblijske građe s tim da višegodišnji niz čitanja poveća duhovni rast vjernika i oslobodi ih od monotonije ponavljanja. Svakako novi će obrasci otvoriti propovijedanju i katehizaciji nove zadatke, ali i proširiti vjernicima njihove vidike.

Tijesna veza između obreda i riječi nadahnula je i nadahnjivat će liturgijsku propovijed i katehezu.

Nova sistematizacija svete mise uvođenjem molitve vjernika s razmjerno znatnim mogućnostima da ona bude također didaktičko sredstvo spajanja službe riječi s obredom u cjelinu — bitno pomaže i u onim slučajevima kad misnik nije liturgijski propovijedao.

Iz analize obrasca Missae chrismatis moglo se zaključiti da je reforma obrazaca svetih misa na kristaliziranim načelima, koja će — dosljedno provedena — jasnije govoriti o pashalnom misteriju.

SUMMARIUM

Scopus huius sermonis in eo est ut sacros ministros de vi formativa Liturgiae admoneat. Liturgia enim valoribus sancti ita imbuta est, ut constanter efficiat sanctum in mentibus hominum et in tota Ecclesia. Bonum formativum pro vita communitatum in formularibus Missarum dominicalium clarissime ex Constitutione de sacra Liturgia, art. 35, apparet, ubi nexus intimus inter celebrationem Eucharisticam et officium verbi (priorem partem Missae) inculcatur. Quare ita dicta actualizatio lectionum in mysterio Missae efficitur. Ex hac mente totum fere problema in homilia et catechesi liturgica aptissime solvitur. In iis casibus ubi minister sacer nexus utriusque partis Missae non extulit, hic nexus Oratione fidelium effici potest, cui ex concessione Consilii ad exsequendam Constitutionem de sacra Liturgia (Nº 11, Novembri 1965, pp. 366—368) una alterave obsecratio, quales in Missali communitatis christianae (Missel d' assemblée chrétienne, Bruges 1964) inveniuntur et ideam unitatis utriusque partis Missae evidentius exprimunt, inserenda est. — Methodus autem catecheseos, quam catechistae Uclenses (in collectione *Initiation des enfants à la liturgie dominicale*, Bruges 1965) proponunt, tantummodo in suis fructibus memoratur.